

Sporen

Nieuwsbrief van de
Koninklijke Vlaamse Mycologische Vereniging

En de vaste rubrieken...

- Editoriaal
- Activiteitenkalenders
- Afdelingsnieuws
- Nieuwtjes uit recente tijdschriften
- Aankondigingen

Editoriaal

Beste mycologen

De herfst loopt op zijn einde. Waar de voorbije twee jaren legendarisch slechte paddenstoelenjaren waren, bracht 2017 ons een nazomer en een herfst waarin we ons mycologisch hart weer helemaal konden ophalen. Vanaf eind augustus leek vooral de zandgrond in Vlaanderen ontzettend veel paddenstoelen op te leveren. Opvallend was dat niet alleen heel veel verschillende soorten aanwezig waren, maar dat bepaalde soorten ook zeer abundant vertegenwoordigd waren, alsof hun mycelia een inhaalbeweging deden, blij dat ze eindelijk paddenstoelen en dus sporen konden produceren. Nooit eerder zag ik zo'n grote aantallen boleten, soms op een bijzonder kleine oppervlakte. Ook melkzwammen en amanieten waren vaak in groten getale aanwezig. Wat later in het seizoen volgden ook de paddenstoelen op wat zwaardere bodems en konden we bovendien grote aantallen saprotrofen bewonderen.

Lots of myco-fun outdoors, maar ook indoors... want nu de Ledeganck-campus van de Universiteit Gent, al 40 jaar lang de thuisbasis van de O.V.M.W., het langverwachte einde van een jarenlange renovatiefase kende, vinden we daar als mycologen een nieuwe stek. In onze Salon du Champignon werd er elke donderdagavond vlijtig gedermineerd. Het was bijzonder mooi om te zien hoe leden van onze vereniging en studenten er elkaar vonden. Niet alleen een raakvlak tussen generaties, maar bovendien één van de belangrijkste functies van onze mycologische vereniging: mensen warm maken voor de mycologie en onze passie en kennis doorgeven. Iemand die dat zeer goed had begrepen, was Etienne Vanaelst, één van onze actiefste KVMV-leden die ons helaas heel onverwachts is overleden. De ene week loop je samen in het bos, de andere week is iemand er nooit meer bij. Het leert ons alleen maar weer dat we het heden moeten koesteren.

Nu liggen onze herfstherinneringen en onze favoriete organismen onder een dikke sneeuwlaag. Tijd om rust in te bouwen en op een winters warm plekje deze Sporen te lezen. Ik wens jullie allen een warme kerstperiode en heel veel momenten om te koesteren.

Mieke Verbeken

ondervoorzitter KVMV

Excursiekalender

D = dagexcursie, V = voormiddag, N = namiddag

Voor **AMK** is het uur van samenkomst steeds **9.45 uur**, tenzij anders vermeld! Deelname aan een activiteit geschiedt op eigen verantwoordelijkheid. De aangeduide reisweg geldt bij vertrek vanuit Antwerpen. Enkel deelnemen aan de namiddagexcursie is mogelijk na afspraak met de contactpersoon.

Voor **OVMW** is het uur van samenkomst bij excursies steeds **9.30 uur**, tenzij anders vermeld!

Voor **ZWAM** is de afspraak ter plaatse telkens te **9.30 uur (D)** of **14.00 uur (N)**.

zondag 14-01-2018 - ZWAM (N)

Kouterbos te Oud-Heverlee

Excursie met wintersoorten en nieuwjaarswensen. Vertrek om 14.00 u. op de parking langs de Maurits Noëstraat bij "t Zoet Water" te Oud-Heverlee.

Leiding: Georges Buelens (0471 20 50 14)

zondag 28-01-2018 - MYCOLIM (N)

Kelchterhoef, Houthalen

Houtzwammenwandeling. Samenkomst om 14.00 u. op de

parking Hoeve Jan, Kelchterhoefstraat 3, 2350 Houthalen.

Contact: Jan Cornelis (0473 42 87 41)

zondag 04-03-2018 - ZWAM (N)

Meldertbos te Meldert (Hoegaarden)

Wintersoorten met in de hoofdrol Rode kelkzwammen (*Sarcoscypha* sp.). Vertrek om 14.00 u. op de parking bij de kerk van Meldert (Hoegaarden).

Leiding: Georges Buelens (0471 20 50 14)

Educatieve bijeenkomsten

De bijeenkomsten (W) in **Gent** gaan door om 10.00 uur (tot ten laatste 16.00 uur) bij de Onderzoeksgroep Mycologie van de Universiteit Gent, K.L. Ledeganckstraat 35, 2^e verdieping. De toegang is het gemakkelijkst via de plantentuin. De microscopie-avonden beginnen om 19.30 uur ; gebruik 's avonds de hoofdingang.

De bijeenkomsten in **Antwerpen** gaan door in de Bioruimte van de UAntwerpen, Campus Drie Eiken (gebouw Gouverneur Andries Kinsbergen), GPS-adres: Fort VI-straat te Wilrijk (tegenover gebouw G). Vóór iedere vergadering (behalve bestuurlijke vergaderingen) is er vanaf 19.30 uur gelegenheid om boeken uit de bibliotheek te ontlenuen. Het opstellen van de microscopen voor praktijklessen en mycologische werkgroepavonden gebeurt bij voorkeur vóór 20.00 uur zodat de sessies vlot kunnen beginnen. De bib is steeds gesloten de 4^e dinsdag van de maand.

De ZWAM-bijeenkomsten in **Diest** gaan door van 19.00 tot 22.00 uur in het Bezoekerscentrum van het Webbekomsbroek, Omer Vanoudenhovelaan 48 te Diest.

dinsdag 02-01-2018 - KVMV

KVMV-bibliotheek gesloten

Door de AMK-winterstop is de UAntwerpen-bioruimte niet toegankelijk.

zaterdag 06-01-2018 - OVMW (V)

Wintervergadering & nieuwjaarsreceptie (tot 14.00 u.)

- Mycologische vondsten van 2017 (oproep aan iedereen om iets te vertellen over een bijzondere vondst, nieuwe vindplaats, mooie foto's enz.)
- Samenstellen excursieprogramma 2018
- Nieuwjaarswens en -receptie

maandag 08-01-2018 - ZWAM (A)

Educatieve bijeenkomsten ZWAM (Diest)

Mogelijkheid om onder begeleiding van ervaren mycologen, met eigen microscoop en vondsten, aan determinatie te doen. De bibliotheek is dan open voor het gebruik van determinatiewerken vanaf 19.00 u.

dinsdag 09-01-2018 - AMK (A)

AMK-nieuwjaarsreceptie

Alle KVMV-leden zijn van harte welkom op de AMK-nieuwjaarsreceptie.

Locatie: bioruimte van de Universiteit Antwerpen vanaf 20.00 u.

dinsdag 16-01-2018 - AMK (A)

AMK-cursus microscopie - les 4: overige cellen

Voor de ingeschrevenen van de cursus microscopie. Aanvang 19.30 u. voor opstelling microscopen. De cursus begint stipt om 20.00 u. Leiding: Lieve Deceuninck.

maandag 22-01-2018 - ZWAM (A)

Educatieve bijeenkomsten ZWAM (Diest)

Mogelijkheid om onder begeleiding van ervaren mycologen, met eigen microscoop en vondsten, aan determinatie te doen. De bibliotheek is dan open voor het gebruik van determinatiewerken vanaf 19.00 u.

dinsdag 23-01-2018 - AMK (A)

Sleutelen in Agaricales

Bespreking van probleem determinaties aan de hand van een meegebracht exsiccataat, beschrijving en foto. Leden die iets willen laten bespreken, melden dit enkele dagen op voorhand aan André de Haan (03 666 91 34).

Van 19.30 - 22.00 u.

dinsdag 30-01-2018 - AMK (A)

AMK-stuurgroepvergadering

Alle leden zijn welkom bij de bespreking van de AMK-werking. Enkele agendapunten zijn: educatieve avonden en projectwerking.

Aanvang om 20.00 u.

maandag 05-02-2018 - ZWAM (A)

Educatieve bijeenkomsten ZWAM (Diest)

Mogelijkheid om onder begeleiding van ervaren mycologen, met eigen microscoop en vondsten, aan determinatie te doen. De bibliotheek is dan open voor het gebruik van determinatiewerken vanaf 19.00 u.

dinsdag 06-02-2018 - AMK (A)

Determinatieavond: inoefenen van microscopische technieken

Practicum op aangebracht, vers materiaal of exsiccataat. Begeleiding door gevorderde leden.

Van 19.30 - 22.00 u.

Gelijktijdig hiermee houdt de redactieraad van Sporen haar vergadering.

zaterdag 10-02-2018 - AMK (D)

21^e ANKONA-ontmoetingsdag

De Antwerpse Koepel voor Natuurstudie (ANKONA) organiseert i.s.m. UAntwerpen-Departement Biologie haar 21^e editie van de ANKONA-ontmoetingsdag op zaterdag 10 februari 2018. Het thema van deze editie is '25 jaar Europese natuur - Think global, act local'. Het programma en het inschrijvingsformulier zullen vanaf december op hun website staan (www.ankona.be; rubriek 'Ontmoetingsdag'). De deelname is gratis, maar inschrijven is verplicht en kan tot en met 31 januari 2018.

dinsdag 13-02-2018 - AMK (A)

Paddenstoelen beter begrijpen: nieuwe inzichten uit de vakliteratuur.

Deze voordrachtavond wordt gegeven door Wim Veraghtert en start om 20.00 u.

maandag 19-02-2018 - ZWAM (A)

Educatieve bijeenkomsten ZWAM (Diest)

Mogelijkheid om onder begeleiding van ervaren mycologen, met eigen microscoop en vondsten, aan determinatie te doen. De bibliotheek is dan open voor het gebruik van determinatiewerken vanaf 19.00 u.

dinsdag 20-02-2018 - AMK (A)

Sleutelen in Agaricales

Bespreking van probleem-determinaties aan de hand van een meegebracht exsiccataat, beschrijving en foto.

Leden die iets willen laten bespreken melden dit enkele dagen op voorhand aan André de Haan (03 666 91 34) of Lieve Deceuninck (0475 268 167).

Van 19.30 - 22.00 u.

zaterdag 24-02-2018 - OVMW (V)

Wintervergadering (tot 14 uur; lunch mee te brengen)

- Evolutie van de morfologie van paddenstoelen - Mieke Verbeken
- Evolutie van de morfologie van mycelia - Glen Dierickx
- Voorstelling nieuwe boeken & literatuur
- Op excursie in de late winter en het vroege voorjaar; wat valt er te verwachten vanuit mycologisch perspectief? - Nathan Schoutteten, Jana Goes & Stefanie De Schrijver

dinsdag 27-02-2018 - KVMV (A)

KVMV-bestuursvergadering
KVMV-bibliotheek gesloten.

zaterdag 03-03-2018 - MYCOLIM (D)

27^e Likonadag

Op zaterdag 3 maart organiseert de Limburgse Koepel voor Natuurstudie haar jaarlijkse contactdag in de UHasselt, campus Diepenbeek. Voor het volledige programma van de voordrachten, de werkgroepsessies (o.a. Mycolim/KVMV) en de wegbeschrijving kan men terecht op www.pnc.be vanaf 1 januari. De deelname is gratis maar inschrijven is gewenst.

maandag 05-03-2018 - ZWAM (A)

Educatieve bijeenkomsten ZWAM (Diest)

Mogelijkheid om onder begeleiding van ervaren mycologen, met eigen microscoop en vondsten, aan determinatie te doen. De bibliotheek is dan open voor het gebruik van determinatiewerken vanaf 19.00 u.

dinsdag 06-03-2018 - AMK (A)

Zompzwammen (*Alnicola*) - deel 1

Wat zijn het (de taxonomie) en hoe determineer je ze (de kenmerken en de sleutels). Deze voordrachtavond wordt gegeven door André de Haan en start om 20.00 u.

dinsdag 13-03-2018 - AMK (A)

Zompzwammen (*Alnicola*) - deel 2
Practicum.

Vanaf 19.30 u. kunnen de microscopen opgesteld worden, het practicum start om 20.00 u. Leiding: André de Haan.

maandag 19-03-2018 - ZWAM (A)

Educatieve bijeenkomsten ZWAM (Diest)

Mogelijkheid om onder begeleiding van ervaren mycologen, met eigen microscoop en vondsten, aan determinatie te doen. De bibliotheek is dan open voor het gebruik van determinatiewerken vanaf 19.00 u.

dinsdag 20-03-2018 - AMK (A)

Bijzondere vondsten van 2017

Voordrachtavond door Jac Gelderblom, Kris Bracke, Staf Persoons, Henri Stappaerts, Lieve Deceuninck...

Van 20.00 - 22.00 u.

dinsdag 27-03-2018 - AMK (A)

Sleutelen in Agaricales

Bespreking van probleem-determinaties aan de hand van een meegebracht exsiccataat, beschrijving en foto.

Leden die iets willen laten bespreken melden dit enkele dagen op voorhand aan André de Haan (03 666 91 34) of Lieve Deceuninck (0475 268 167).

Van 19.30 - 22.00 u.

De Nitreuze schijnmycena (*Hemimycena nitriolens*) en brandnetelsoep

Lucrèse Vannieuwerburgh - vannieuwerburgh.lucrèse@skynet.be

Dit verhaal begint heel culinair: het heeft namelijk met brandnetelsoep te maken die bij het begin van de lente steeds op het menu wordt gezet, een jarenlange traditie! Na de ergste winterkou is het dan ook uitkijken naar het goede moment om wat plantentoppen te oogsten. Daar eiken een magische aantrekkingskracht op mij uitoefenen, bevinden mijn favoriete plukgebiedjes zich dan ook in hun nabijheid. Eind februari 2002 konden de jonge brandnetels me al verleiden. De nodige hoeveelheid voor een lekkere soep werd met zorg bijeen geplukt. Gezien mijn zwak voor kleine mycena's kan ik het nooit laten het bladstrooisel onder de eiken (*Quercus robur*) wat nader te bekijken. Tot mijn verbazing bleken een aantal bladresten vol van mijn troeteltjes te staan, wel ongewoon in het voorjaar! Bij gebrek aan een doosje werden de vondsten zorgvuldig op enkele grote eikenbladeren gelegd en, in een zakdoek, bovenop de netels meegenomen naar huis waar ze in

bewaring gingen tot na de soep. Observatie door de stereomicroscoop deed me sterk twijfelen. Neen, dit waren geen kleine mycena's! Misschien *Hemimycena's*? Microscopie volgde. Behalve de boeken van Moser en Breitenbach & Kränzlin bezat ik geen documentatie over dit genus en internet gebruikte ik toen nog niet. Gelukkig nam Prof. P. Van der Veken me mee naar Leiden waar, op de Nieuwjaarsbijeenkomst van de NMV, Machiel Noordeloos zijn monografie-in-voorbereiding over *Hemimycena* presenteerde. Het kwam tot een gesprek en de achteraf doorgestuurde voorlopige sleutel van *Hemimycena* bracht me bij de Nitreuze schijnmycena (*Hemimycena nitriolens*). Maar was mijn determinatie wel correct? Er werd gecorrespondeerd en materiaal bezorgd aan M. Noordeloos. Prompt kwam de bevestiging met volgend commentaar: 'Deze soort was tot nu toe alleen gekend van de typelocaliteit. Daarvan is het materiaal verdwenen. Uw materiaal

was dus het eerste dat ik van de soort onder ogen kreeg...'. Ruben Walleyrn zorgde voor een goede foto die later in het boek van Noordeloos gepubliceerd werd. Nog later kon Günther Van Ryckegem op het labo in de UGent meerdere foto's maken van vers materiaal. De vondst van deze *Hemimycena* werd voor mij de definitieve start voor de studie van dit boeiende genus.

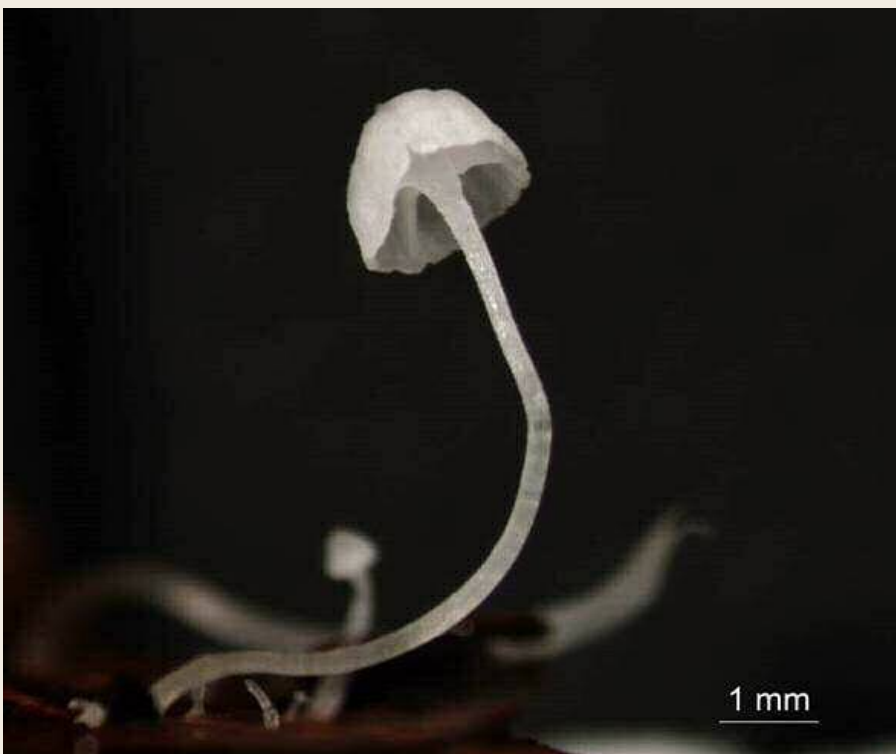

Fig. 1: Nitreuze schijnmycena
© G. Van Ryckegem

Nitreuze schijnmycena - *Hemimycena nitriolens* (Valla) Antonín & Noordel. (fig. 1 en 2))

Net zoals de Kleinste schijnmycena (*Hemimycena pseudogibba*) en de bekende Smeerwortelmycena (*Hemimycena candida*) werd de Nitreuze schijnmycena (*Hemimycena nitriolens*) door Antonin & Noordeloos (2008) in *Hemimycena* Sect. *Omphaliariae* (Kühner) Antonín & Noordel. geplaatst.

De soorten van deze sectie zijn omphaliöide, gewoonlijk helemaal wit en allemaal hebben ze aflopende lamellen die soms tot ribbeltjes gereduceerd zijn.

Beschrijving

De kleine vruchtlichamen (fig. 3 en 5) zijn zeer variabel met weinig, op ribbeltjes gelijkende lamellen die soms ontbreken. In verhouding tot de kleine hoeden zijn de stelen vaak erg lang. Ze staan solitair maar kunnen ook gebundeld zijn. De meeste exemplaren hebben een nitreuze geur die te velde waarneembaar kan zijn maar nog meer opvalt bij het openen van de doosjes waarin ze opgeborgen werden.

Hoed: 1 tot 3 mm in diam., wit, conisch, omphaliöide, campanulaat tot applanaat, met opvallende umbo of lichte verdieping, onregelmatig golvend, berijpt, dun viltig; rand vaak naar binnen gebogen.

Lamellen: L=0-5(-7), l=0-2, wit, breed aangehecht tot

Fig 2: Nitreuze schijnmycena
© Gunter Van Ryckegem

aflopend, soms vergroeid, al dan niet tot de hoedrand reikend.

Steel: 2-15 x 0,15-0,5 mm, wit met een lichte geelverkleuring bij ouder worden, fijn berijpt, cilindrisch, naar onderen toe verbreed, met vezels aangehecht op het substraat (fig.4).

Geur: bij de meeste exemplaren sterk nitreus, bij andere ontbrekend.

Fig 3: Kleine vruchtlichamen - © Ruben Walley

Fig 4: Steelvoet

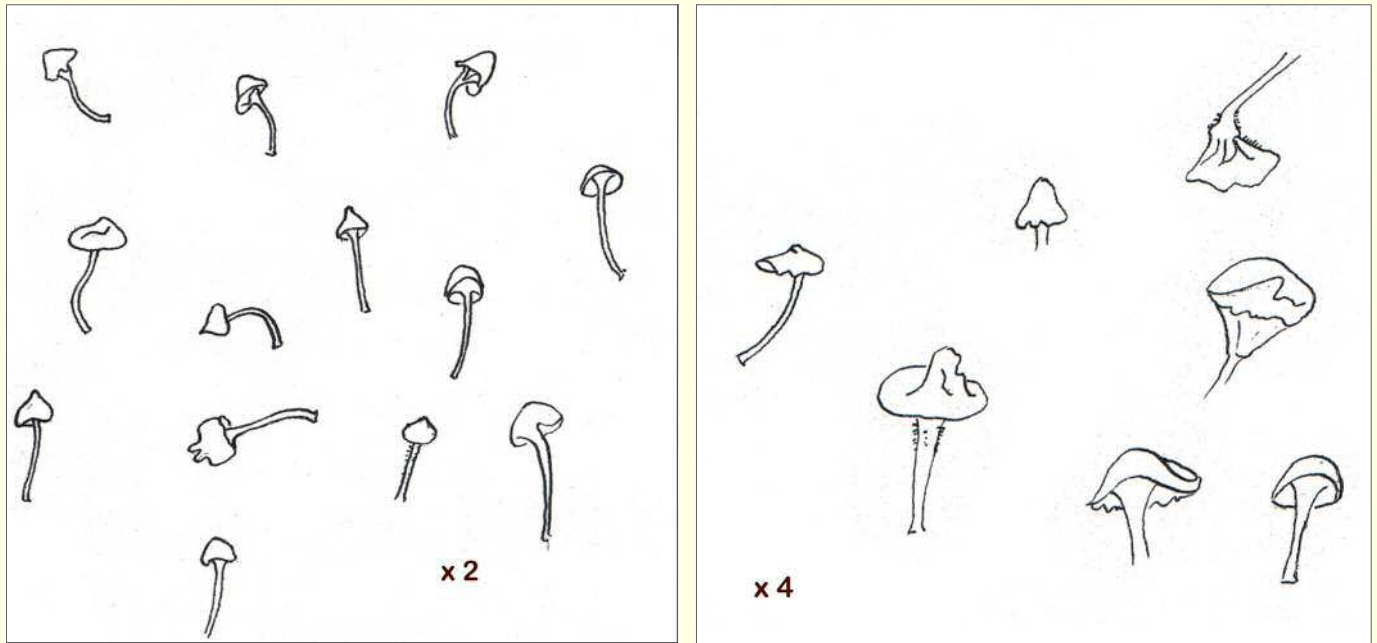

Fig 5: Tekeningen vruchtlichamen.

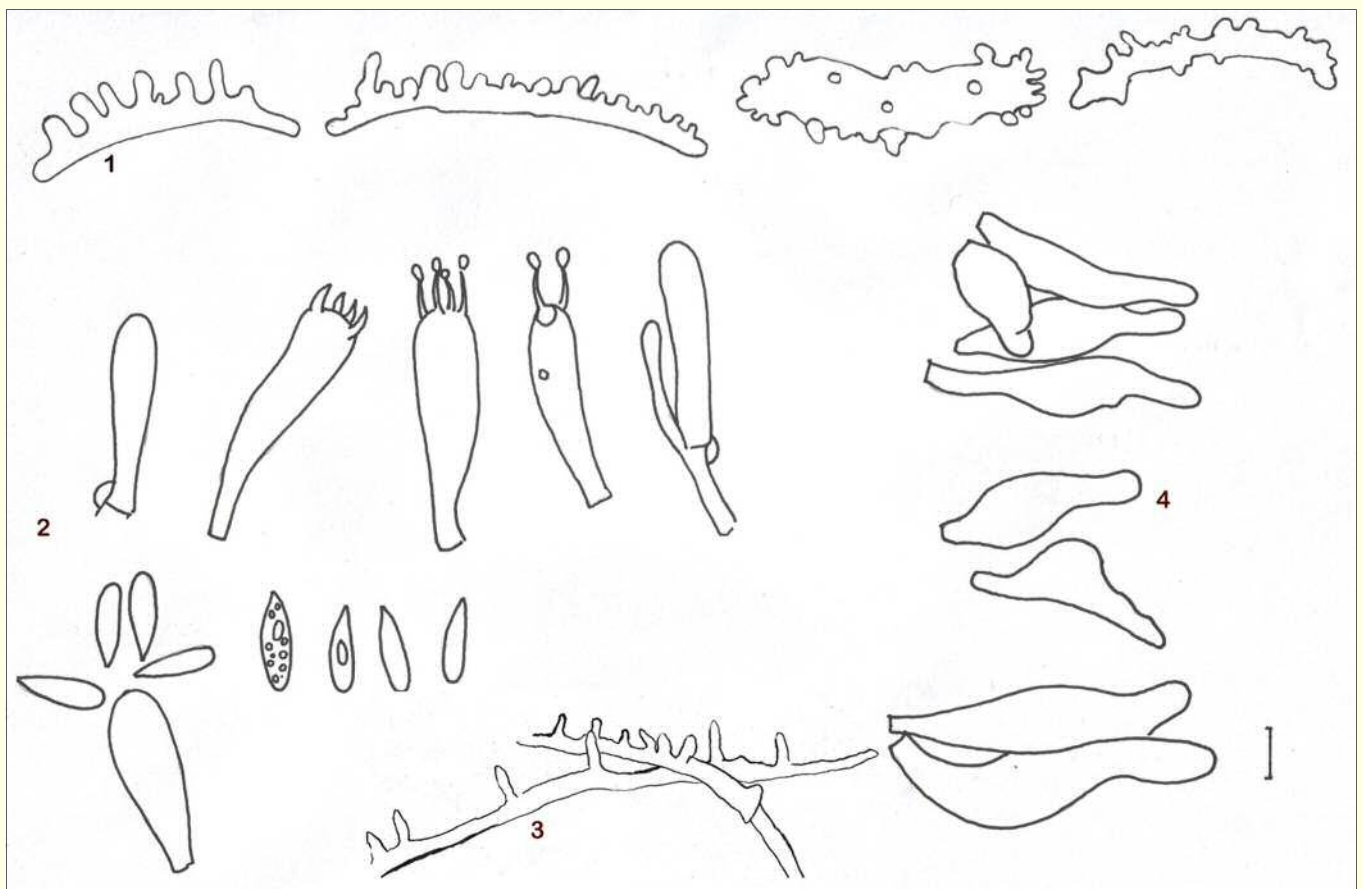

Fig 6: Tekeningen microscopie

1. pileipellis	3. stipitipellis
2. basidia en sporen	4. caulocystiden

Fig 7: Microscopie

- 1a-1b. pileipellis
2. sporen
3-4. stipitipellis

Microscopie

Sporen: 8-10 x 2-3,5 μm , Q=3,25, smal, subcilindrisch, smal lacrymoïd, inamyloïd

Basidia: 20-25 (30) x 3,5-6 (7) μm , sterigmen 3-4 μm lang, 4-sporig, ook 2- en 3-sporige opgemerkt.

Cheilo- en pleurocystiden: niet waargenomen.

Pileipellis en stipitipellis: diverticulaat.

Caulocystiden: 15-25 x 5-8 μm , onregelmatig, min of meer lageniform, flexueus.

Gespen: aanwezig

Ecologie

De Nitreuze schijnmycena (*Hemimycena nitriolens*) werd telkens (2002, 2004, 2007) in hetzelfde biotoop (IFBL-hok E2.23.34) gevonden op fijne twijgjes en stukjes afgevalen schors van Zomereik (*Quercus robur*), maar vooral op bladresten. Volgens Antonín & Noordeloos (2004) is de soort saprotroof op vergane bladeren van berk (*Betula*) in subalpine habitat (type). Læssøe T. & Elborne S. (2008) noteren dat *Hemimycena nitriolens* enkel bekend is van één collectie op blad van Katwilg (*Salix viminalis*) op kalkrijke grond in Denemarken. Eef Arnolds (2006) vond de soort in grote aantallen op dode bladeren van Galigaan (*Cladium mariscus*).

Fenologie

Mijn persoonlijke waarnemingen gebeurden tijdens de tweede helft van februari (2002, 2004) en eenmaal eind januari (2007); Antonín & Noordeloos (2004) spreken over de periode van oktober tot maart; Læssøe & Elborne (2008) hebben het over late herfst; Eef Arnolds (2006) vermeldt een vondst in de maand oktober.

Status

In de Beknopte Standaardlijst van Ned. Paddenstoelen (2013) staat *H. nitriolens* omschreven als een zeer zeldzame en kritische soort waarvan goed gedroogde bewijscollecties gewenst zijn. De NDFF Verspreidingsatlas Paddenstoelen geeft slechts 1 melding. In de Standaardlijst van Basidiomycota en Myxomycota van Vlaanderen en het Brussels Gewest staat de vermelding:

1: taxonomisch niet-kritisch taxon waarvan het voorkomen in Vlaanderen met 100 % zekerheid is gedocumenteerd.

m! microscopisch onderzoek onontbeerlijk of zeer wenselijk voor betrouwbare determinatie.

h! bewaren van herbariummateriaal (bij nieuwe vindplaatsen) sterk aanbevolen.

Opmerkingen

Na 2007 werd er in het biotoop gekapt en sindsdien zoeken we tevergeefs naar de Nitreuze schijnmycena. Hetzelfde overkwam de Kleinste schijnmycena (*Hemimycena pseudogibba*); beschrijving zie Sporen 2016-2.

De nitreuze geur wordt ook gedeeld met de Witte stinkmycena (*Hemimycena delectabilis*). Normaal zijn deze twee soorten vrij gemakkelijk te onderscheiden. De laatste heeft grotere vruchtlichamen, duidelijke lamellen en talrijke, opvallende cheilocystiden. Microscopisch staat de Nitreuze schijnmycena (*Hemimycena nitriolens*) dicht bij de Witte gladsteelmycena (*Hemimycena pseudogracilis*). Maar bij deze laatste vinden we geen diverticulate hyfen van de steelcortex.

Over de nitreuze geur lezen we bij V. Antonín & M.E. Noordeloos (2004) dat die niet altijd waar te nemen is. Læssøe & Elborne (2008) vermelden: "smell nitrous in type, not noted or absent in Danish material. Romagnesi (1992) : "odeur nitreuse, souvent forte, mais fugace lorsque le carpophore est séparé de son support". Arnolds (2006) echter heeft het over de bijzonder sterke nitreuze geur van de vruchtlichamen: "Zelfs één miniem exemplaartje was op een decimeter afstand goed te ruiken".

V. Antonín & M.E. Noordeloos (2004) en Romagnesi (1992) hebben het over witte tot bruine rhizoïden onderaan de steel, een kenmerk dat mij niet is opgevalen.

Literatuur

- Antonín V. & Noordeloos M.E. (2004). A monograph of the genera *Hemimycena*, *Delicatula*, *Fayodia*, *Gamundia*, *Myxomphalia*, *Resinomycena*, *Rickenella* and *Xeromphalina*. IHW-Verlag, Eching. 279 pp.
- Arnolds E. (2006). A surprise on Great Fen Sedge (*Cladium mariscus*). *Coolia* 49(2): 80–82.
- Arnolds E. & van den Berg A. (2013). Beknopte Standaardlijst van Nederlandse Paddenstoelen, Nederlandse Mycologische Vereniging, 287 pp.
- Emmett E.E., Aronsen A., Læssøe T. & Elborne S. (2008). *Mycena* in Knudsen, H. & Vesterholt, J.(eds.) Funga Nordica. Agaricoid, boletoid and cyphelloid genera. Nordsvamp, Copenhagen. 965 pp.
- Koninklijke Vlaamse Mycologische Vereniging: FUNBEL-database, Adm. E. Vandeven, <http://kvmv.be/index.php/soortenlijst> (13-04-2017).
- Læssøe T. & Elborne S.A. (2008). *Mycena* in Knudsen H. & Vesterholt J.(eds.) Funga Nordica. Agaricoid, boletoid and cyphelloid genera, Nordsvamp, Kopenhagen, 965 pp.
- NDFF Verspreidingsatlas Paddenstoelen (22 mei 2017), <https://www.verspreidingsatlas.nl/paddenstoelen>
- Romagnesi H. (1992). Prodromes à une flore analytique des Agaricomycètes [*Mycena*, sg. *Hemimycena*] [corrigenda : 108-2] in *Bull.Soc. Mycol. France* T108, fasc.1: 1-15
- Walley R. en Vandeven E. (red.) (2006). Standaardlijst van Basidiomycota en Myxomycota van Vlaanderen en het Brussels Gewest. Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, 2006 (27). Brussel. 143 pp.

Elk jaar vinden we tijdens onze talrijke excursies een groot aantal nieuwe soorten voor Vlaanderen naast heel zeldzame soorten en soorten die al tientallen jaren uit onze lijsten verdwenen zijn. Deze verrassende vondsten komen zelden in beeld, soms voor een beperkt publiek op een bijzondere vondsten-avond of op de jaarlijkse mycologendag. In deze rubriek willen we deze soorten een gezicht geven via een korte beschrijving, een beknopte literatuuropgave en enkele foto's.

Marchandiobasidium aurantiacum Diederich & Schultheis

Raf Leysen

Waarneming

Op 21 maart 2017 brachten Michèle Paulus en ikzelf een bezoek aan de Japanse tuin in Hasselt. De parking was afgezoomd met een knoestige en sterk gesnoeide haag van meidoorn. Die haag was volledig overgroeid met voornamelijk twee lichenen: *Physcia tenella* (Heksenvingermos) en *Xanthoria* sp. (Dooiermos). In het voorbijgaan merkte ik, op een plek van ongeveer 3 cm lang, een oranje laag (foto 1). Had ik misschien een al zo lang verwachte lichenicole zwam gevonden?

Beschrijving

Onder de loep bleek het te gaan om een organisme dat duidelijk de blaadjes van *Physcia tenella* liet degenereren. Ter hoogte van de oranje laag was het lichen bijna volledig herleid tot de buitenlaag van het grondthallus (grondblad van het lichen) terwijl het luchthallus volledig verdwenen was. De oranje laag was bedekt met een reeks van roze bolletjes (bulbillen).

Er werden 10 sporen (foto 2) gemeten met een lengte van 10-16 μm . De sporen waren glad, pyriform tot lacrifiform, met een wand tot 1 μm dik. De basidiën (foto 3) vertoonden soms een horizontale sept net onder het uiteinde. De sterigmata waren meestal gebogen. De hyfen vertoonden septen zonder gespen. De basale hyfen waren hyalien en sterk verwrongen. Verder kon een dolipore sept in de hyfe zichtbaar gemaakt worden.

Foto 1: *Marchandiobasidium aurantiacum* op *Physcia tenella*

Foto 2: Pyriforme spore (400x)

Determinatie

De metingen van het exsiccataat werden vergeleken met de gegevens uit het artikel van Paul Diederich (2003) waarin *Marchandiobasidium* als een nieuw genus en *M. auranti-*

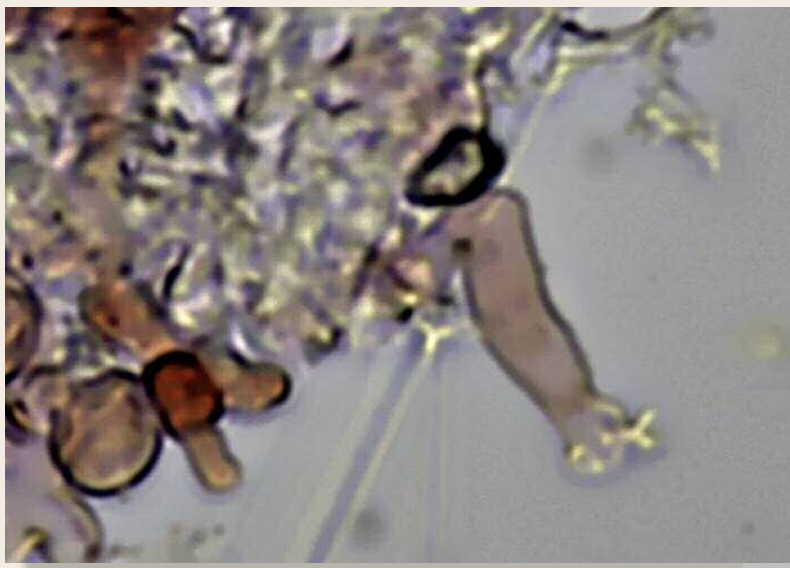

Foto 3: Basidie (400x)

tiacum als een nieuwe soort gepubliceerd werden. Alle gegevens wezen naar *M. aurantiacum*.

Paul Diederich heeft de correctheid van mijn determinatie bevestigd. Het exsiccataat wordt bewaard in de Plantentuin-Meise onder het nummer RLE/2017/2693 (BR).

Verspreiding

- * Nederland: in 16 uurhokken gevonden.
- * Frankrijk: sinds 1959, 18 vindplaatsen van *Erythrimum aurantiacum*, anamorfe van *M. aurantiacum*.
- * Groot-Hertogdom Luxemburg: veelvuldig verspreid (vlg. P. Diederich).
- * Duitsland: 35 meldingen; onduidelijk of het anamorfe dan wel teleomorfe vondsten betreft.
- * België:
  - FUNBEL: geen waarnemingen
  - Plantentuin Meise: *Marchandiomyces aurantiacus* (Falaën, 2007) maar weergegeven als *Marchandiobasidium aurantiacum*. Wisseling van anamorfe en teleomorfe vorm? Tweede vondst (*M. aurantiacum*; Clairefontaine, 2002). De publicatie van het artikel gebeurde pas in mei 2003. *Marchandiomyces aurantiacus* (anamorfe van de *Marchandiobasidium aurantiacum*) was vroeger

al bekend. In het artikel van P. Diederich is te lezen dat er bij die anamorfe vorm een aantal mis-interpretaties van details van de fungus gebeurd zijn. Na een hernieuwde studie heeft P. Diederich uiteindelijk basidiën en sporen gevonden en heeft hij de teleomorfe vorm (*Marchandiobasidium aurantiacum*) gepubliceerd als nieuwe soort. Op allerlei plaatsen (Plantentuin, vondsten van D. Vandebroeck) worden de anamorfe en de teleomorfe naam nog door elkaar gebruikt. Een anamorfe vorm (Falaën, 2007) is opgegeven met de teleomorfe benaming. De vondst van Clairefontaine (2002) gebruikt de teleomorfe vorm nog voor die gepubliceerd was. Ook in het werk van D. Vandebroeck (2012) wordt geen onderscheid gemaakt tussen beide vormen (pers. mededeling van Dries). Jammer dat daar ook geen enkel bewijs van neergelegd is.

- De "Atlas van de epifytische korstmossen en de erop voorkomende lichenicole fungi van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest" (D. Van den Broeck, 2012) vermeldt *Marchandiobasidium aurantiacum* in 36 uurhokken. Waarneming en determinatie door de auteur te velde. Er wordt geen onderscheid gemaakt tussen anamorfe en teleomorfe vorm; er is geen melding gedaan en er werden geen exsiccata bewaard.

Referenties

- http://document.environnement.brussels/opac_css/electfile/studie%20biodiversiteit%20korstmossen%20rpt2012%20NL.
- <http://www.lichenology.info/pdf/DiederichLawreyBurgoa.pdf>.
- https://www.researchgate.net/publication/10641045_Marchandiobasidium_aurantiacum_gen_sp_nov_the_teleomorph_of_Marchandiomyces_aurantiacus_Basidiomycota_Ceratobasidiales.
- Van Den Broeck C. (2017). Twee bijzondere fungi op en bij lichenen en mossen. *Sporen* 10/1:6-7.

Pseudotomentella tristis (P. Karst.) M.J. Larsen - Bruin rouwvliesje

Gut Tilkin

Waarneming

Op donderdag 8 augustus 2017 bezocht Mycolim het natuurgebied de Caetsweijers te Diepenbeek. Dit bos-, vijver- en moerasgebied, gelegen aan de oevers van de Caetsbeek, is sinds 2013 eigendom van Limburgs Landschap vzw. We houden er jaarlijks een inventarisatie-excursie o.l.v. Jean Vangrinsven met telkens prachtige vondsten. Het natuurgebied is niet vrij toegankelijk.

Op een stuk loofhout vonden we er een opvallende, donkerblauwe korst, op het eerste zicht een tomentelloïde soort. Altijd een grote uitdaging, met garantie op een avondje zoekwerk.

Beschrijving

Macroscopie

De korst bestaat uit een dunne, donkerblauwe, wattige bovenlaag en een bruine onderlaag, aangehecht aan het substraat (foto 1). De rand is heel fijn vezelig en niet duidelijk begrensd. Er werden naast elkaar liggend, twee vruchtlichamen gevonden van resp. 4 cm² en 7 cm².

Microscopie

Het hyfensysteem is monomitisch en er zijn geen gespen. Zowel hyfen als basidiën hebben in water een opvallende incrustatie met blauwe korrels (foto 2). In sommige subiculumhyfen, die bruin gekleurd zijn, zijn intrahyfaale hyfen waarneembaar. Er werden geen hyfenstrengen waargenomen.

Foto 1: *Pseudotomentella tristis* - Bruin rouwvliesje

De sporen zijn geelbruin, met een wrattige tot bifurcate ornamentatie, globoos tot subgloboos en soms onregelmatig van vorm (foto 3). De afmetingen zijn 8-9 x 7,2-8,0 µm, ornamentatie inbegrepen. Met KOH is er geen blauwviolette verkleuring van de sporen (maar wel een

Foto 2: Blauwe korrels op hyfenuiteinden en basidiën (in water)

Foto 3: Sporen met ornamentatie (in katoenblauw) (L. Lenaerts)

groenverkleuring van het vruchtlichaam). Er werden geen cystiden gevonden. De basidiën zijn clavaat, zonder basale gesp.

Determinatie

Zowel Luc Lenaerts, die een deel van de korst meegenomen had, als ikzelf kwamen met de sleutel van Stalpers (1993) en de online sleutel van Dämmrich (2015) uit op *Pseudotomentella tristis*, het Bruin rouwvliesje. Het feit dat de sporen niet blauwviolet verkleuren met KOH sluit het genus *Amaurodon* uit, waarin een aantal blauwgekleurde soorten zitten. De bifurcate ornamentatie van de sporen, een belangrijk kenmerk om naar het genus *Pseudotomentella* te sleutelen, was bij ons exemplaar niet bij alle sporen waarneembaar. Stalpers (1993) beschrijft de sporen voor het genus als “typically warted and the warts becoming bifurcate” en in zijn sleutel gebruikt hij het kenmerk “mature spores with bifurcate warts”. Agerer (1994) vermeldt bij de sporen “warzig bis bifurcat” en spreekt van “Warzen und Doppelwarzen”. De kleur van het hymenium wordt soms als bruin (Stalpers, 1993) aangegeven, zoals trouwens in de Nederlandse naam, maar ook als donkerblauw tot zwart (Agerer, 1994). Vroeger werden bruine en zwartblauwe specimens als aparte soorten beschouwd, maar er zou overlapping zijn (Larsen, 1971). Stalpers bespreekt uitvoerig de kleurenvariatie binnen de Thelephorales-soorten en stelt dat “the colour in the Thelephorales is based on a mixture of partly instable components” waaronder zowel ontwikkelingsfactoren als omgevingsfactoren. De granulae op de basidiën en hyfen zijn in ons preparaat reeds duidelijk blauw in waterig midden zoals ook aangegeven bij Agerer (1994), terwijl Larsen (1971) spreekt van een blauwe reactie van het kristallijn materiaal na toevoeging van KOH.

Verspreiding

Pseudotomentella tristis is, zoals de meeste soorten binnen de Thelephorales, een ectomycorrhizavormer, een symbiose die binnen de korstzwammen eerder zeldzaam is. De soort is algemeen in het noordelijk deel

van Europa en komt zowel op loof- als naaldhout voor. Onze collectie groeide op dood loofhout.

Funbel geeft slechts twee vondsten voor Vlaanderen, beide in de provincie Antwerpen op *Juniperus*. In Nederland is de soort zeer zeldzaam en werd er gevonden op den.

Exsiccaat: herbarium Luc Lenaerts LL17/33.

Literatuur

- Agerer R. (1994). *Pseudotomentella tristis* (Thelephoraceae). Eine Analyse von Fruchtkörper und Ektomykorrhizen. Zeitschrift für Mycologie, Band 60 (1).
- Dämmrich F. (2015). Online-Bestimmungsschlüssel für europäische Arten tomentelloider Pilze (unter besonderer Berücksichtigung der Verbreitung in Deutschland).
- Larsen M.J. (1971). The genus *Pseudotomentella* (Basidiomycetes, Thelephoraceae s.str.). *Nova Hedwigia* 22: 599-619.
- Stalpers J.A. (1993). The Aphyllophoraceous fungi I. Keys to the species of the Thelephorales. *Studies in Mycology* 35: 1-168.

Suillus placidus (Bonord.) Singer - Ivoorboleet

Chris Verbruggen en Georges Buelens

E-mail: “Dag Georges. Ik denk dat ik een **Ivoorboleet** heb gevonden in het arboretum in Heverlee. Wat denk je?”

Met de prachtige foto's van Chris (foto 1 en 2) is het overduidelijk.

Als je koffie aan het drinken bent, is dat hét moment om je te verslikken. Natuurlijk moest ik het zelf gaan nakijken in de literatuur want ik had nooit een Ivoorboleet gezien. Op de vraag bij welke boom ze groeiden, bleef Chris het antwoord schuldig. Er staan immers veel soorten naaldbomen in dat arboretum van Heverleebos.

Waarneming

Op 24 augustus 2017 kon ik een 5-tal exemplaren waarnemen op de aangegeven locatie. Ze groeiden, zoals in de literatuur wordt aangegeven, onder Weymouthden (*Pinus strobus*), een soort die gemakkelijk te herkennen is aan de per vijf gegroepeerde naalden en de grote kromme kegels met veel hars. De meeste vruchtlichamen waren reeds zwaar in verval maar enkele lieten nog alle details bewonderen. Oudere exemplaren vertonen duidelijk een geelverkleuring, waardoor herkenning minder logisch is (foto 3).

Beschrijving

Macroscopie

Het is een eerder kleine boleet met een hoed van 30 tot 90 mm, jong gewelfd en uitgespreid met ingerolde

Foto 1

Foto 2

rand bij het verouderen. De hoed is aanvankelijk wittig met gelige of roestbruine vlekken, glad en kleverig en dus vaak met vastgekleefde resten van vegetatie of naalden van den. De buisjes zijn nauwelijks aflopend, tot 7 mm lang. De poriën zijn klein, tot 1,5 mm doorsnede, jong wittig en later grauwigelig bruin wordend. De steel is tussen 30 en 70 mm lang en 6 tot 10 mm dik, met de kleur van de hoed en iets violetgrijze tinten met

Foto 3: Ivoorboleet - geelverkleuring

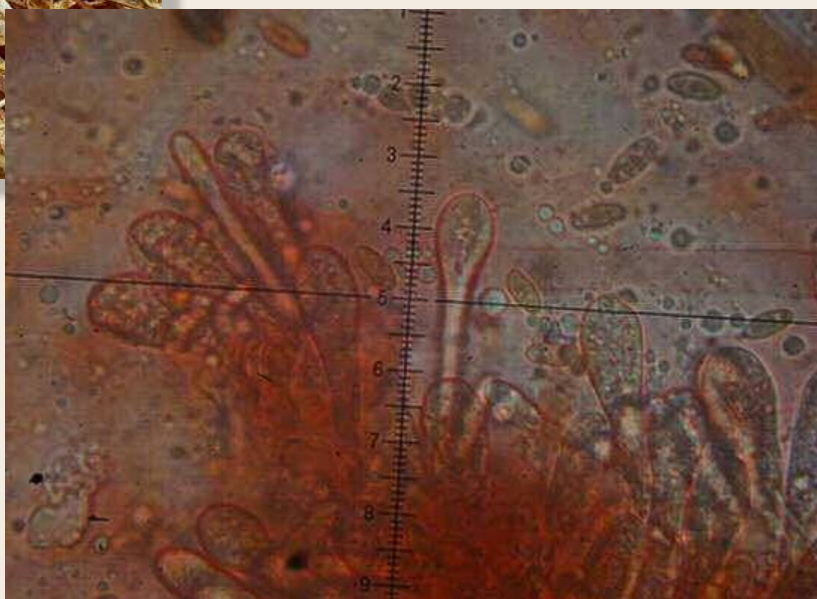

Foto 4: Ivoorboleet - cheilocystiden

donkerder, violetgrijze klierpuntjes. Het vlees is wit in de steel en wat gelig in de hoed.

Microscopie

Een opvallend microscopisch kenmerk is de aanwezigheid van grote capitata cheilocystiden, 35-65 x 9-23 μm , met of zonder incrustatie met een bruinige massa (foto 4) en eerder kleine basidia, 20-26 x 5-6 μm . Het microscopische aspect komt mooi overeen met wat in *Funga Nordica* (2008) en Breitenbach & Kränzlin (1991) staat beschreven.

Ecologie en verspreiding

De Ivoorboleet is een ectomycorrhizavormende soort met 5-naaldige dennen. In de lage landen is dat bij eerder vermelde Weymouthden, maar in de Alpen bij de Alpenden (*Pinus cembra*). In Vlaanderen is de Weymouthden ingevoerd uit Noord-Amerika en met hem waarschijnlijk ook de Ivoorboleet. Vandaar dat hij enkel bij deze boom te vinden is.

In FUNBEL zijn maar enkele uurhokken aangeduid waar de Ivoorboleet werd waargenomen. Voor zover wij konden achterhalen, betreft het een eerste melding voor Vlaams-Brabant. In Nederland is deze soort uiterst zeldzaam.

De Ivoorboleet heeft een heel wijde verspreiding op het hele noordelijk halfrond en wordt vermeld van Europa, Siberië, Japan en Noord-Amerika.

Literatuur

Boertmann D. et al. (2008). *Funga Nordica*, Editors: Hansen L. & Knudsen H., Printed in Denmark by Narayana Press.

Breitenbach J. & Kränzlin F. (1991). *Champignons de Suisse. Tome 3, Bolets et champignons à lames*. Edition Mycologia CH-6000 Lucerne 9.

Eyssartier G. & Roux P. (2011). *Le guide des champignons France et Europe*. Editions Belin, Paris.

www.kvmv.be/index.php/paddenstoelen/soortenlijst

www.verspreidingsatlas.nl

Typhula anceps P. Karst. – Korrelig knotsje

Lieve Deceuninck

Waarneming

De imposante beuken van het Schildehof te Schilde konden me in de mooie en warme julimaand van 2017 niet bekoren; het waren vooral de vochtige broekbosjes waar paddenstoelen gespot konden worden. Naar gewoonte had ik me geprogrammeerd om kleine witte zwammen te ontdekken. Zo vond ik onder Es (*Fraxinus excelsior*), Wilg (*Salix alba*) en Sporkehout (*Rhamnus frangula*) honderden vruchtlichamen van het Vals essenvlieskelkje (*Hymenoscyphus fraxineus*). Ter controle van deze soort raapte ik enkele gesclerotiseerde essenbladstelen op, waarbij mijn oog viel op een half vergaan wilgenblad (*Salix alba*) met petieterige, knotsvormige vruchtlichamen van *Typhula anceps*.

Beschrijving

Macroscopisch: de kleine, knotsvormige vruchtlichamen (fig. 1 en 3) groeien op afgefallen bladeren van Schietwilg (*Salix alba*) en hebben een grootte van maximum 1,1 mm. Het knotsje heeft een witte kleur, meet 0,65-0,85 × 0,2-0,3 mm en is cilindrisch, met taps toelopende maar afgeronde top. De steel is duidelijk kleiner dan het knotsje, slechts 0,15-0,25 × 0,1-0,15 mm en wit tot grijswit. Haren noch sclerotium zijn aanwezig.

Microscopisch: het knotsje is volledig bedekt met 4-sporige basidiën, ook de top is fertiel. De ellipsoïde sporen (fig. 2) hebben een grootte van 7-8 × 4-5 μm en bevatten twee kernen. In Melzers reagens toont de sporenwand een zwakke, grijsblauwe verkleuring (amyloïde reactie). Op enkele steelhyfen zijn schaarse uitstulpingen aanwezig. Er zijn geen gespen in het trama of hymenium waar te nemen.

Determinatie en bespreking

Met volgende kenmerken 'sclerotium afwezig; kleine, witte vruchtlichamen met een cilindrisch tot een wat

Fig. 1: *Typhula anceps* P. Karst. – Korrelig knotsje

conisch knotsje, een zeer korte steel en ellipsoïde sporen' leidde de determinatie met Funga Nordica (2012) recht naar een laatste keuze tussen *Typhula micans* en *Typhula anceps*.

Op basis van de witte kleur van de vruchtlichamen, de afwezigheid van gespen en groeiend op *Salix*-blad kon deze vondst als *Typhula anceps* bepaald worden. Aanvullend vond ik in de Monografie van *Typhula* en *Pistillaria* (Berthier, 1976) een uitvoerige beschrijving van *Typhula micans* en een korte bespreking van *Typhula anceps* die de determinatie konden bevestigen.

In de tabel wordt een overzicht van de verschillen tussen beide vermelde soorten gegeven. De sporenafmetingen van mijn vondst waren kleiner dan beschreven in de literatuur. Het aantal rijpe sporen dat ik in de preparaten vond, was wel erg beperkt. Zo kon ik niet uitsluiten of de vrije sporen in het preparaat volledig tot ontwikkeling gekomen waren of dat het om onvolgroeide sporen ging die losgeklopt werden bij het maken van het preparaat. Op basis van de vele basidiën met sporen in ontwikkeling ging het hier mogelijk om jonge vruchtlichamen.

	<i>Typhula anceps</i> P. Karst	<i>T. micans</i> (Pers.) Berthier
Vruchtlichaam	wit	roze tot lila
Basidiën	4-sporig	2- (3) en 4-sporig
Sporen	7,5-9,5 x 4,5-6,5 µm, ellipsoïde, zwak amyloïde	(7)8-12 x 5-6,5 µm, ellipsoïde tot ovoïde, amyloïde
Gespen	afwezig	aanwezig
Substraat	op rottende bladeren van <i>Populus</i> en <i>Salix</i>	op kruidige stengels van <i>Linaria</i> , <i>Petasites</i> , <i>Pastinaca</i> , <i>Equisetum</i>

Tabel: Vergelijking *T. anceps* en *T. micans*Fig. 2 & 3: *Typhula anceps* (Korrelig knotsje) - spore en vruchtlichamen

Verspreiding

De kleine afmetingen van de vruchtlichamen zijn vermoedelijk de oorzaak van het geringe aantal geregistreerde vondsten in Vlaanderen: vijf IFBL-hokken in de FUNBEL-databank.

Bestudeerd materiaal: LD3495 Schildehof, Schilde C5.21.23; 23-10-2017; Herb. Lieve Deceuninck

Literatuur

Berthier, J. (1976). Monographie des *Typhula* Fr., *Pistillaria* Fr. et genres voisins. – *Bull. Mens. Soc. Linn. Lyon* 45: 1–233.

Knudsen H. & Shiryayev A. (2012). *Typhula* (Pers.) Fr. in Knudsen, H. & Vesterholt, J. (eds.) *Funga Nordica*. Agaricoid, boletoid, clavarioid, cyphelloid and gastroid genera. Nord-svamp, Copenhagen. 1083 pp.

Koninklijke Vlaamse Mycologische Vereniging, 2017: FUNBEL-database, Adm. E. Vandeven - <http://kvmv.be/index.php/soortenlijst> 25-10-2017

www.indexfungorum.org 30-10-2017

In memoriam Etienne Vanaelst

Moet je ons nu zien, Etienne, het clubje van de woensdagmiddag. Verweesd. Als zwammen die hun mycorrhiza-boom bijster zijn. Want jij was de spil om wie onze paddenstoelenwerkgroep draaide. Van prospectie naar de meest geschikte plekjes, over de uitnodigingen, determinatie op terrein, microscopie als huiswerk, tot het invoeren van de waarnemingen in FUNBEL en het doorsturen van de lijsten: jij nam het leeuwendeel voor je rekening. Belangeloos en zonder veel blabla. Want eenvoud sierde jou, mijn beste vriend. Al lag de leiding van onze zwammenuitstapjes steevast in jouw handen, kapsones waren je vreemd.

We missen jou, Etienne, heel erg, zeker om je kennis. Want waren we niet als vliegen om de spreekwoordelijke pot stroop? Menige vondst werd je onder de neus geschoven – soms letterlijk – ter bevestiging van een vermoeden, of gewoon omdat we zelf vaak niet wisten wat we ermee aan moesten. Brachten veldkenmerken geen afdoend antwoord, dan werden de meeste exemplaren in jouw zwarte doos of dito potjes neergevlid. Daarbij kregen russula's de laatste jaren een bevoorrecht plekje.

We hebben je graag gezien, Etienne, want je was in de eerste plaats een goeie vriend en, jawel, ook een mentor. Een kameraad, nooit verlegen om een grapje, altijd klaar om ergens bij te springen met raad en daad. In de natuurvereniging, bij onze zusterwerkgroep BMW, bij veel mycologen jong en oud.

Je enthousiasme, Etienne, werkte aanstekelijk. Jarenlang troonde je mij en anderen mee. Door het Meetjesland en erbuiten. Een dag zonder in de natuur te toeven was, naar eigen zeggen, voor jou een verloren dag. De laatste tijd nam je wat meer afstand van activiteiten rond natuurbeheer en –behoud, om je toe te leggen op je grote passie, de mycologie. Je had nog zoveel plannen in de zwammenwereld...

.... met een russula, één van zijn favoriete groepen
(foto Charlotte Pieters)

Etienne met Martine Van Audenhove
(foto Charlotte Pieters)

Je enthousiasme en gedrevenheid, maatje, werken nog steeds aanstekelijk. Want de woensdagtochtjes blijven doorgaan. Al lopen we er wat onwennig bij en zullen we nog vaak op onze honger blijven zitten. Want ben je er fysiek niet meer bij, je nagedachtenis dragen we mee, daar, diep in het putteke van ons hart.

Lia

Namens paddenstoelenwerkgroep Meetjesland

Het plotse verlies van Etienne laat ons nog steeds achter in verbijstering en ongelooft.

Zijn heengaan treft in de eerste plaats zijn echtgenote Rita, zijn kinderen en kleinkinderen en familie, die wij onze innigste deelneming aanbieden. Ook wij, zijn mycologische vrienden, blijven verweesd achter.

Etienne was een fijne mens, vriendelijk en bescheiden, leergierig en zéér gedreven. Hij was dé mycologische animator van het Meetjesland. Door zijn jarenlange, bijna wekelijkse wandelingen in het Drongengood en aanpalende bossen heeft hij ervoor gezorgd dat het Meetjesland tot de best geïnventariseerde streken van Vlaanderen behoort. Zijn grote kennis van de mycoflora en zijn geduldige uitvoerige uitleg tijdens de excursies, zelfs over soms banale vondsten, maakten dat het aantal geïnteresseerden in de woensdagnamiddagwandelingen steeds toenam en daarenboven niet beperkt bleef tot enkel de inwoners van het Meetjesland.

Hij was reeds 27 jaar lid van de Oost-Vlaamse Mycologische Werkgroep en werd gaandeweg een onmisbare schakel, o.a. bij het in elkaar puzzelen van het excursieprogramma. Hij was het die met het idee kwam jaar rond op excursie te gaan en niet alleen in de traditionele paddenstoelenmaanden. Het illustreert wat een volhouder en een doorzetter hij was en hoe verknocht hij was aan het zoeken en ploeteren. Etienne noteerde alles en vulde zijn doos met moeilijke gevallen om thuis verder te determineren.

Hij was de centrale rapporteur die de gegevens inbracht in FUNBEL, niet enkel van de wandelingen in “zijn” gebied, maar ook van alle excursies van de OVMW.

Aan Etienne kon je zóveel vragen...

Niets was hem te veel. Ook de onderzoeksgroep Mycologie van de Universiteit Gent deed vaak een beroep op zijn kennis en ervaring en voor veel studenten was hij de enthousiaste leermeester die hen naar de interessantste plekjes en hoekjes van zijn geliefde bossen bracht. Hij was dolenthousiast over ons recente initiatief “Salon du champignon”, de determinatie-avonden op donderdag die studenten en amateurmycologen samenbrengen.

Etienne zat te glunderen, maar heeft er helaas maar twee keer kunnen van genieten.

Voor velen was het jaarlijkse weekend in Han-sur-Lesse, beter bekend als “het weekend van Etienne”, een absoluut hoogtepunt. Hij verwelkomde er iedereen met open armen en een stille glimlach, oude bekenden zowel als nieuwsgierige nieuwkomers. Het was steeds een ideale mix van paddenstoelen, natuurbeleving en diepe vriendschap. Lief, maar ook leed, werden gedeeld. En dat leed varieerde van onderhandelen met Waalse penalisierende boswachters tot diepe pijn bij het verlies van goeie mycologische vrienden.

En nu, Etienne, ben je zelf zo’n goeie mycologische vriend die veel te vroeg van ons weggaat. “We zullen je missen” is een understatement. Want tot wie moeten we ons nu richten als we iets willen weten over een dreef in het

In Jalna, met Ruben Walley, prof. Van der Veken en Dirk Stubbe
(foto Christine Hanssens)

Drongengood, “jouw bos”, of een plaats waar een specifieke paddenstoel gevonden is, of waar de volgende woensdagwandeling zal doorgaan? Aan wie moeten we vragen om in het oog te houden of een zekere paddenstoelensoort verschijnt? Of dat er in die of die Lindendreef gordijnzwammen tevoorschijn komen? Of hoeveel russula’s er in juni in de Vorte Bossen te zien zijn? Voor ons was het niet meer dan natuurlijk dat Etienne op alles een antwoord had, of alles in het oog hield.

Etienne, je vrienden zullen je missen maar we zullen je bovenal nooit vergeten. We zullen in je sporen blijven treden en verder doen; dat is wat jij ook altijd deed en wat je zou willen dat wij doen. Bedankt voor wie je was, voor wie je voor ons altijd zal blijven.

Peter en Mieke

Etienne aan de microscoop

“Salon du Champignon” OVMW – Ugent, oktober 2017 (foto’s Martine De Coussemaeker)

... en met Nathan Schoutteten en Jacky Launoy

KVMV-WERKWEEK 2018

van donderdag 18 oktober t.e.m. zondag 21 oktober

We logeren zoals in 2014 in “De Bosberg” te Kelchterhoef, Kelchterhoefstraat 10, 2350 Houthalen, een vakantiecentrum van Gezinsvakantie en Familatours. Kelchterhoef ligt in hartje Limburg met binnen een straal van 20 km de mooie domeinen, natuurparken en –reservaten van Hengelhoef (Houthalen), Bokrijk (Genk), de Teut en Tenhaagdoornheide (Zonhoven), de terrils van Houthalen, Waterschei, Zwartberg (de Zwarte Berg) en de Laambeekvallei.

We hebben 15 tweepersoonskamers gereserveerd voor 25 personen.

De prijs per persoon voor het ganse verblijf vanaf donderdagnamiddag tot zondag na het middagmaal, bedraagt € 170 op basis van 2 personen per kamer in volpension. In deze prijs zijn alle maaltijden, de huur van de zaal en een groepsverzekering inbegrepen. Personen die alleen in een tweepersoonskamer wensen te verblijven, betalen een toeslag per nacht en voor hen bedraagt de prijs voor de volledige periode € 206. Elke kamer beschikt over twee éénpersoonsbedden, lavabo, douche en toilet. Lakens en kussenslopen zijn voorzien; voor handdoeken moet de deelnemer zelf zorgen.

Voor determinatie en microscopie staat de sporthal ter beschikking.

Voor meer informatie over de locatie kan u terecht op www.gezinsvakantie.be

Gelieve in te schrijven vóór 31 januari 2018 bij Gut Tilkin, Kruisheideweg 32, 3520 Zonhoven, tel. 011/72 59 24 of via een mail naar driesen.tilkin@gmail.com. Vermeld hierbij naam, adres en telefoonnummer en of u alleen of met twee personen in een tweepersoonskamer verblijft.

Om uw inschrijving te bevestigen gelieve vóór 31 januari een voorschot van € 50 per persoon te storten op rekening IBAN BE17 7370 1875 7621 met BIC-code KREDBEBB van de KVMV te Antwerpen.

Na de inschrijvingsperiode krijgt iedere deelnemer in april een mail met de eerste praktische mededelingen en een tweede mail in september met het excursieprogramma en de laatste instructies.

UITNODIGING

VLAAMSE MYCOLOGENDAG 2018

Wij nodigen u graag uit op de 27^e Vlaamse Mycologendag, georganiseerd door Mycolim op **17 maart 2018 in de UHasselt**, Campus Diepenbeek, Agoralaan – Gebouw D, 3590 Diepenbeek.

Bereikbaarheid

Op <https://www.uhasselt.be/UH/Contact-en-ligging> vindt u alle informatie over de ligging en de bereikbaarheid van de campus **Diepenbeek**.

Programma

Het volledig programma met melding van de lezingen verschijnt in het volgende nummer van Sporen (jg. 11, nr. 1 – maart 2018). Het programma vindt u ook op onze website www.kvmv.be vanaf februari en zal begin maart aan alle leden van de KVMV doorgestuurd worden.

De presentaties starten om 10.00 uur; ontvangst met koffie vanaf 9.15 uur.

Om 13.30 uur houdt de KVMV haar jaarlijkse Algemene Vergadering.

De namiddaglezingen starten om 14.00 uur. Het slotwoord is voorzien rond 16.15 uur.

Wie in de namiddag een korte mededeling wil doen (5-10 min.) over bijzondere vondsten kan dit vóór 1 februari melden aan luc.lenaerts100@gmail.com.

Lunch

In de cafetaria van de universiteit zijn er broodjes en drank te koop en kan de eigen lunch genuttigd worden. Voor de broodjes moet er tijdens de ontvangst 's morgens ingetekend worden.

Iedereen is van harte welkom!

AMK afdelingsnieuws

Nieuwjaar 2018

Alle KVMV-leden worden van harte uitgenodigd op de AMK-nieuwjaarsreceptie in de bioruimte van de UAntwerpen

Drank en versnaperingen worden voorzien; voor de ambiance mag ú zorgen.

Wij verwachten u op dinsdag 9 januari om 20 uur op Campus Drie Eiken, Gebouw O

GPS-adres: Fort VI-straat te 2610 Wilrijk

LIDGELD 2018

De leden worden verzocht het lidgeld 2018 te betalen door overschrijving op bankrekeningnummer

BE17 7370 1875 7621 (BIC-code KREDBEBB)

op naam van de KVMV vzw te Antwerpen.

- ✓ Individueel lidmaatschap .... 21,00 euro (buitenlands individueel lidmaatschap .....28,00 euro)
- ✓ Gezinslidmaatschap ..... 23,00 euro (buitenlands gezinslidmaatschap .....30,00 euro)

Vermeld als mededeling : Lidgeld 2018 + afdeling.

Voor een hernieuwing van uw lidmaatschap volstaat betaling en hoeft u zich niet via de website als nieuw lid in te schrijven.

Meer info over lidgelden en tarieven op de KVMV-website

<http://kvmv.be/index.php/over-ons/lid-woorden/>

Nieuwtjes uit recente tijdschriften (10.4)

Wim en Roosmarijn Veraghtert-Steeman
wim.veraghtert@gmail.com - roosmarijn.steeman@natuurpunt.be

Field Mycology 18(1)

G. Kibby maakte een portret van de eerste vondst van *Scleroderma meridionale* voor Groot-Brittannië met beelden van de microscopie waarop de reticulate sporen met gebogen steekels goed te zien zijn. S. Taylor en P. A. Smith enthousiasmeren de Britse mycologen met het LAFF-project (Lost and Found Fungi) om gericht op zoek te gaan naar gastheerspecifieke meeldauwen uit het genus *Anthracoidea* op *Carex*-soorten. G. Kibby en M. Tortelli brengen verslag uit van de 3^e Russulales-conferentie met afbeeldingen van bijzondere vondsten als *Lactarius atlanticus*, *L. acerrimus*, *L. luridus*, *Russula galochroides*, *R. prinophila*... Een artikel van de hand van D. Harries gaat over DNA-barcoding en wat dat betekent voor de veldmycoloog. Tenslotte brengt A. Henrici een overzicht van de bijzondere vondsten van 2016: *Mycena tenuispinosa*, *Erastia salmonicolor*, *Spongipellis pachyodon*...

Rivista di micologia 59-4

C. Papetti behandelt *Hygrophorus limacinus*, een soort die voordien bekend stond onder de naam *H. latitabundus*. Twee russula's die werden beschreven uit Scandinavië worden door L. Michelin geïllustreerd en beschreven op basis van Italiaanse vondsten: *Russula aurantioflammans* en *R. olivobrunnea*. A. Bernicchia, V. Avola en M. Facchini bespreken twee korstzwammen die door de jaren heen al in verschillende genera werden geplaatst: *Punctularia atropurpurascens* en *P. strigosozonata*.

Der Tintling 106

Portret 197 behandelt *Cantharellus ianthinoxanthus*, een eetbare cantharel die niet in Vlaanderen voorkomt. W. Peltz bericht over de kartering van de fungi van de "Mehlinger heide" met foto's van onder andere *Bovista dermoxantha*, *Psathyrella cotonea*, *Mycena zepirus*, *Hydropus subalpinus*, *Russula cessans*... F. Hampe brengt ons een overzicht van de russula's uit de *Griseinae*-groep, met als meest voorkomende soort *Russula parazurea* en daarnaast soorten als *R. grisea*, *R. ionochlora*, *R. plumbeobrunnea*, *R. anatina*, *R. subterfurcata*... Portret 198 behandelt *Otidea alutacea*.

Moixero 9

S. Poumarat brengt de resultaten van een studie van liche-

nen en lichenicole fungi op zonnige, rhyolitische rotsen waarbij 50 soorten werden geïdentificeerd. Het 4e deel van de studie van *Cortinarius* in het natuurpark Cadí-Moixeró door J. Ballarà, R. Mahiques en I. Garrido-Benavent behandelt enkele soorten, waarvan *Cortinarius ferrusinus* een nieuw beschreven soort is.

Schweizerische Zeitschrift für Pilzkunde 2017 – 3

H.A. Schmid bespreekt een onbekende *Phlegmacium*: *Cortinarius violaceomaculatus*. Zwammen op jeneverbes worden onder de loep genomen door B. Senn-Irlet en S. Blaser. Een antwoord op de vraag "Wat zijn de belangrijkste paddestoelenvergiftigingen?" wordt ons gebracht door dokter K. Schenk-Jäger.

Cahiers Mycologiques Nantais Nr. 29

P. Ribollet geeft een overzicht van de cyphelloïde fungi in de Atlantische Loirestreek met bijgevoegd een sleutel van de cyphelloïde genera in Europa. Een kennismaking met een aantal hebeloma's krijg je van R. Chéreau. Een algemeen artikel over pathogene fungi is van de hand van J.-P. Kerloc'h. Tenslotte brengt F.-X. Boutard enkele foto's van melkzwammen die in 2013 werden waargenomen, waaronder *Lactarius zonarioides*, *L. roseozonatus*, *L. picinus*...

Österreichische Zeitschrift für Pilzkunde - 25

N. Arnold, G. Palfner, C. Kuhnt en J. Schmidt bespreken hoe de chemie achter de aardachtige geur van *Cortinarius hinnuleus* wordt ontrafeld. J. Miersch en G. Robich wijden een artikel aan de nieuw beschreven *Mycena pilosostipitata*, een soort uit de sectie *Filipedes*, gevonden op de bodem tussen gras en eikenbladeren. J. Khan, H. Sher en A. N. Khalid beschrijven de derde vondst van *Abortiporus biennis* in Pakistan. M.P. Prydiuk geeft een overzicht van nieuwe *Conocybe*-soorten voor Oekraïne uit de secties *Mixtae* en *Pilosellae*. De eerste vondst van *Galerella plicatella* in Oostenrijk wordt uit de doeken gedaan door M. Koncilja en E. Brodegger. Opmerkelijke *Russula*-vondsten uit Oostenrijk uit het subgenus *Incrustatula* worden ons gebracht met een sleutel door H. Pidlich-Aigner met onder andere *R. olivacea*, *R. alutacea*, *R. roseoaurantia*... A. Hausknecht en M. Brousal rapporteren over een nieuw breeksteeltje uit de sectie *Singerella* dat ge-

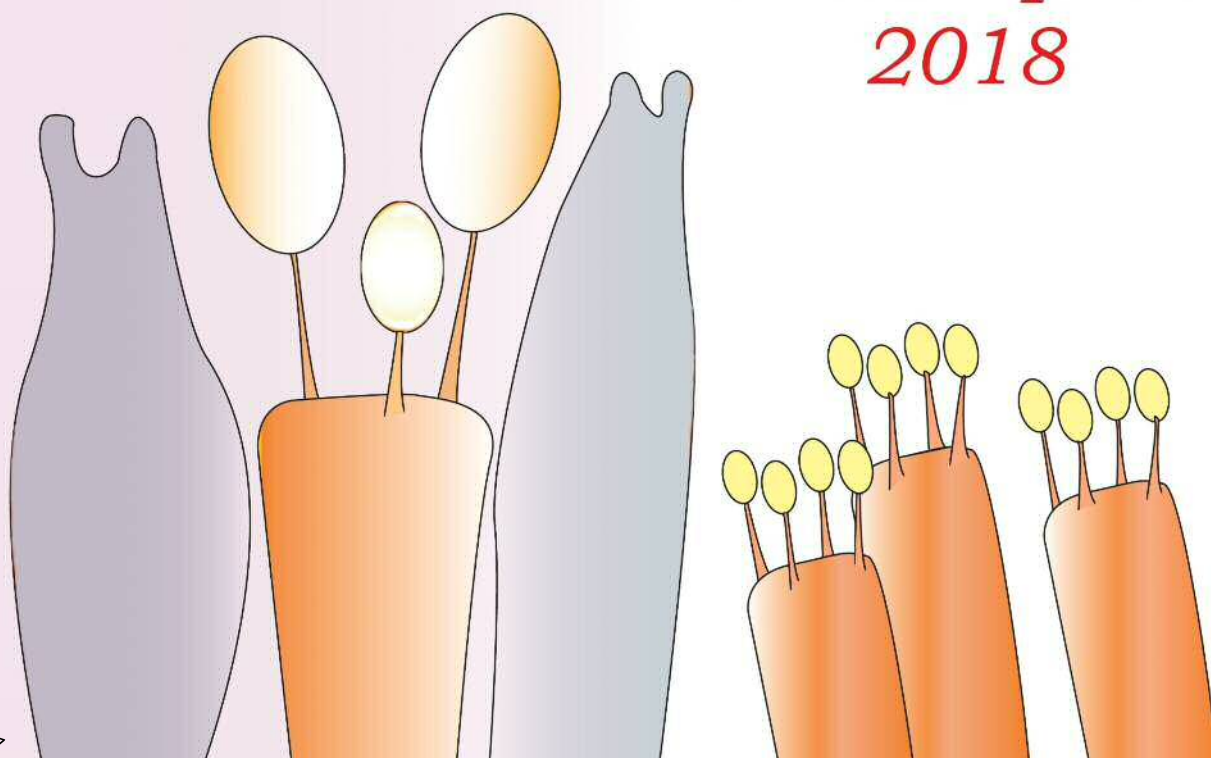
vonden werd in Frankrijk in een bloempot: *Conocybe volvicystidiata*. Een nieuwe *Psilocybe* voor Oostenrijk, *P. serbica* var. *bohemica* werd uitgebreid onderzocht en besproken door I. Krisai-Greilhuber, H. Pötz, M.H.J. Barfuss, P. Kresitschnig en D. Evelin. Een etnomycologische studie over de kennis en het plukgedrag van de bevolking uit Waldviertel werd uitgevoerd door L. Aigner en I. Krisai-Greilhuber waarbij de drie best bekende en meest geplukte paddenstoelen de volgende zijn: *Boletus edulis*, *Cantharellus cibarius* en *Macrolepiota procera*. A. Urban beschrijft de macro- en microscopie van de eerste vondst van *Camarops petersii* uit Oostenrijk.

Coolia 60(4) - najaar 2017

Dit nummer wordt voor een groot deel ingenomen door de nieuwsbrief Paddenstoelenmeetnet. Daarin wordt het arm-tierige paddenstoelenjaar 2016 belicht. In het kader van het

zeereeproject wordt aandacht besteed aan recente toevoegingen aan de Nederlandse lijst: *Hohenbuehelia bonii*, een nieuwe harpoenzwam op Helm en *Tulostoma kotlabae*. Verder gaat er bijzondere aandacht naar stikstofmijdende bospaddenstoelen. De eerste Nederlandse vondsten van *Ijuhya tetraspora* worden belicht door M. Jagers. Deze kleine ascomyceteet werd eerst gevonden op vruchtlichamen van *Hypocreopsis lichenoides*. Een overzicht van de NMV-excursies van 2016 wordt geïllustreerd met mooie plaatjes van o.a. *Encoelia fascicularis*, *Belonopsis iridis*, *B. retincola*, *Gibellula pulchra*, *Ascodichaena rugosa*, *Daldinia decipiens*, *Oxyporus latemarginatus* en *Hygrocybe phaeococcinea*. In de rubriek Karteringsnieuws brengen M. Veerkamp en N. Dam een overzicht van 81 recente toevoegingen aan de Nederlandse fungilijst. Een slecht gekende vezelkop, *Inocybe gri-seotarda*, wordt voorgesteld door D. Bandini & H. Huijser. ↑

Fijne Feestdagen en een Voorspoedig 2018

Perry 23-11-17

Colofon

SPOREN is een uitgave van de KVMV, de Koninklijke Vlaamse Mycologische Vereniging vzw.

Afdelingen: Antwerpse Mycologische Kring (AMK), Mycologische Werkgroep Limburg (Mycolim), Oost-Vlaamse Mycologische Werkgroep (OVMW) en Zelfstandige Werkgroep voor Amateurmycologen (ZWAM).

Voorzitter: Myriam de Haan

Leopoldstraat 20, bus 1.1, 2850 Boom - 03 888 75 14 - myriam.de.haan@skynet.be

Ondervoorzitter: Mieke Verbeken

Predikherenstraat 37, 8750 Wingene - 051 65 89 80 - mieke.verbeken@ugent.be

Penningmeester: Lieve Van Boeckel-Deceuninck

Alexander Franckstraat 235 - bus 3, 2530 Boechout - 03 455 01 27 - 0475 268 167 - lieve.deceuninck@skynet.be

Secretaris: Dieter Slos

Weitingstraat 8, 9881 Aalter - 09 374 63 11 - dieterslos@gmail.com

Ledenadministratie: Robert De Ceuster

Kloosterbergstraat 34, 3290 Diest - 013 33 57 96 - robert.de.ceuster@scarlet.be

Overige bestuurders:

André De Kesel, Haesaertsplaats 15, 2850 Boom - 0473 927 926 - andre.dekesel@plantentuinmeise.be

Georges Buelens, Grensstraat 56, 3271 Averbode - 0471 205 014 - georges.buelens@telenet.be

Gut Driesen-Tilkin, Kruisheideweg 32, 3520 Zonhoven - 011 72 59 24 - driesen.tilkin@gmail.com

Richard Pawlowski, Naaldert 8, 3550 Heusden-Zolder - richard.pawlowski@scarlet.be

Roosmarijn Steeman, Bist 66, 2500 Lier - 0485 68 88 48 - roosmarijn.steeman@gmail.com

Wim Veraghtert, Bist 66, 2500 Lier - 0496 97 87 79 - wim.veraghtert@gmail.com

Internet: KVMV: www.kvmv.be

AMK, MYCOLYM, OVMW en ZWAM vindt u onder de rubriek "Afdelingen"

Verantwoordelijke bibliotheek:

Lucy de Nave, Jan Van Rijswijcklaan 277, 2020 Antwerpen - lucy.denave@antwerpen.be

FUNBEL

Secr.: Emile Vandeven, Kleinewinkellaan 53 bus 1, 1853 Strombeek-Bever, 02 267 74 18 - vandeven.emile@skynet.be

Lidmaatschap KVMV 2018: bedraagt 21 euro (gezinslidgeld 23 euro), te storten op de rekening IBAN BE17 7370 1875 7621 (BIC-code KREDBEBB) van de Koninklijke Vlaamse Mycologische Vereniging, Universiteitsplein 1, 2610 Antwerpen. Voor buitenlandse leden bedraagt het lidmaatschap 28 euro (30 euro voor een gezin). De eventuele bankkosten worden gedragen door de opdrachtgever. *Sterbeecia* en de nieuwsbrief *Sporen* (4 maal/jaar) zijn begrepen in het lidgeld.

Sporen

Verantwoordelijke uitgever: Danny Minnebo, Kleine Molenstraat 19, 9290 Overmere

Redactieleden: Georges Buelens, Robert De Ceuster, Gut Tilkin, Lieve Deceuninck en Ruben De Lange

Eindredactie en lay-out: Danny Minnebo - 09 367 95 49 - minnebo.troch@pandora.be

Ieder lid kan publiceren in *Sporen*. **Teksten** voor volgend nummer moeten **vóór 1 februari 2018** gemaild worden naar het redactielid van zijn afdeling:

AMK	> Lieve Deceuninck	- lieve.deceuninck@skynet.be
MYCOLIM	> Gut Tilkin	- driesen.tilkin@gmail.com
OVMW	> Peter Verstraeten	- verstraeten.peter@skynet.be
ZWAM	> Georges Buelens	- georges.buelens@telenet.be

Foto's of figuren in de tekst worden best nog eens afzonderlijk meegestuurd als beeldbestand, bijvoorbeeld .jpg.

COPYRIGHT ©

Het copyright voor tekst en illustraties van de artikels berust bij de Koninklijke Vlaamse Mycologische Vereniging (KVMV). Auteurs behouden het recht om de eigen tekst en illustraties voor andere doeleinden te gebruiken. Het is niet toegestaan volledige of gedeelten van artikels of illustraties over te nemen zonder toestemming van de redactie.

ISSN 2030-367X

Inhoud

1	Editoriaal	<i>M. Verbeken</i>
2	Excursiekalender	
2	Educatieve bijeenkomsten	
5	Nitreuze schijnmycena (<i>Hemimycena nitriolens</i>) en brandnetelsoep	<i>L. Vannieuwerburgh</i>
10	Verrassende vondsten kort toegelicht (3)	<i>Div. - red. G. Tilkin</i>
	<i>Marchandiobasidium aurantiacum</i>	<i>R. Leysen</i>
	<i>Pseudotomentella tristis</i> (Bruin rouwvliesje)	<i>G. Tilkin</i>
	<i>Suillus placidus</i> (Ivoorboleet)	<i>C. Verbruggen / G. Buelens</i>
	<i>Typhula anceps</i> (Korrelig knotsje)	<i>L. Deceuninck</i>
18	In memoriam Etienne Vanaelst	<i>L. Van Landschoot / M. Verbeken / P. Verstraeten</i>
21	KNMV-Werkweek 2018	<i>Mycolim</i>
22	Uitnodiging Vlaamse Mycologendag 2018	<i>G. Tilkin</i>
23	Afdelingsnieuws AMK	
23	Lidgeld 2018	
24	Nieuwtjes uit de recente tijdschriften	<i>R. Steeman / W. Veraghtert</i>
25	Myco-wenskaart	<i>S. Persoons</i>